

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра спеціальної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-педагогічної роботи

Михальченко Н. В.

«28» серпня 2024 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Педагогічні спеціальності

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Серeda Ірина Валеріївна, доцент кафедри спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТ: Сургова Світлана Юріївна, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки ЧНУ імені Петра Могили, кандидат педагогічних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

В. о. завідувача кафедри спеціальної освіти (Світлана КАРСКАНОВА)

Програму погоджено з гарантом ОП (Вікторія КИСЛИЧЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від «27» серпня 2024 року № 12

Голова навчально-методичної комісії (Ольга ДЕМ'ЯНЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2024 року № 11

Голова навчально-методичної комісії (Наталія МИХАЛЬЧЕНКО)

Анотація

Курс «Педагогіка» - нормативна навчальна дисципліна педагогічного циклу, є важливою складовою підготовки бакалаврів педагогічних спеціальностей. Курс спрямовано на формування актуальних компетенцій сучасного фахівця, заснованих на здатності до аналізу, синтезу, прогнозування, проєктування, оцінювання освітнього процесу. Предметом вивчення є сучасний педагогічний процес, що здійснюється у вітчизняних закладах освіти. Передумовами для вивчення дисципліни є знання базових категорій наук, причетних до розв'язання проблем навчання і виховання особистості: філософії, психології.

Ключові слова: педагогіка, педагогічний процес, навчання, виховання, освіта, дидактика, педагогічна майстерність, педагогічна техніка.

Summary

The course "Pedagogy" is a normative educational discipline of the pedagogical cycle, is an important component of the training of bachelors of pedagogical specialties. The course is aimed at forming relevant competencies of a modern specialist, based on the ability to analyze, synthesize, forecast, project, and evaluate the educational process. The subject of study is the modern pedagogical process carried out in domestic educational institutions. The prerequisites for studying the discipline are knowledge of the basic categories of sciences involved in solving the problems of education and personality education: philosophy, psychology.

Key words: pedagogy, pedagogical process, teaching, upbringing, education, didactics, pedagogical skill, pedagogical technique.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Педагогіка» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів педагогічних спеціальностей.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасний педагогічний процес, що здійснюється у вітчизняних закладах освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна пов'язана з науками, причетними до розв'язання проблем навчання і виховання особистості: філософією, психологією та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1. Метою вивчення курсу «Педагогіка» є засвоєння студентами основних положень сучасної педагогічної науки; формування у них досвіду аналізу та оцінки педагогічних явищ і ситуацій, уміння моделювати та проєктувати навчально-виховний процес; формування системного та критичного педагогічного мислення, потреби професійно розвиватися та визначати шляхи досягнення педагогічної майстерності.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- забезпечити особистісно-ціннісне засвоєння основних понять і категорій педагогіки;
- сприяти оволодінню системою педагогічних знань та формуванню системного педагогічного мислення;
- формувати базові педагогічні вміння та навички (синтетичні, аналітичні, оцінювальні, прогностичні, проєктивні та ін.);
- сприяти формуванню творчого підходу до здійснення педагогічної діяльності;
- формувати у студентів поняття про педагогічну майстерність, її роль у постійному професійному самовдосконаленні особистості вчителя;
- сприяти оволодінню студентами елементами педагогічної техніки для розв'язання навчально – виховних завдань.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Уміння характеризувати систему педагогічних наук та визначати зв'язок педагогіки з іншими науками.

ПРН 2. Здатність розрізняти вікову періодизацію розвитку школяра, сутність процесів навчання і виховання та визначати їх основні характеристики.

ПРН 3. Здатність класифікувати дидактичні та виховні принципи, визначати основні

закономірності навчання та виховання.

ПРН 4. Уміння порівнювати різні теорії побудови змісту освіти; особливості побудови змісту освіти в різних типах освітніх закладів.

ПРН 5. Уміння аналізувати різні підходи до визначення методів навчання та їх класифікації, передбачати можливості застосування конкретних методів навчання для розв'язання різних дидактичних завдань уроку.

ПРН 6. Здатність визначати зміст основних напрямів національного виховання, прогнозувати можливості конкретних методів і форм виховання для формування тих чи інших рис та якостей особистості.

ПРН 7. Уміння розрізняти основні види діагностики рівня навченості та вихованості учнів.

ПРН 8. Уміння визначати основні принципи управління освітніми системами, характеризувати структуру органів управління школою, класифікувати основні види планування в школі, визначати особливості внутрішнього шкільного контролю, напрями та форми методичної роботи в школі.

ПРН 9. Здатність виявляти і характеризувати функції навчання, розрізняти та характеризувати основні джерела змісту освіти (навчальні плани, навчальні програми, підручники та посібники), визначати види контролю, порівнювати різні системи оцінювання.

ПРН 10. Здатність аналізувати урок з позицій функцій, принципів і методів навчання; здійснювати порівняльний аналіз різних типів уроків, аналізувати виховний процес з позицій застосування форм і методів виховання, виділяти і характеризувати основні функції та напрями роботи класного керівника.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність до аналізу та синтезу педагогічних явищ.

ЗК 2. Здатність до організації та планування навчально-виховної роботи в закладах освіти.

ЗК 3. Базові педагогічні знання з дидактики, теорії виховання, школознавства.

ЗК 4. Здатність до взаємодії (роботи в команді) для розв'язання проблемних завдань та педагогічних ситуацій.

ЗК 5. Навички та вміння міжособистісної комунікації шляхом участі у бесідах та дискусіях з актуальних проблем навчання та виховання.

ЗК 6. Уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел, застосовувати її для розв'язання поставлених педагогічних завдань.

ЗК 7. Здатність застосовувати отримані теоретичні знання на практичних заняттях та під час педагогічної практики.

ЗК 8. Здатність до креативності у розв'язанні педагогічних завдань, виконанні творчих робіт, підготовці проектів.

ЗК 9. Здатність працювати самостійно з педагогічними джерелами.

ЗК 10. Бажання досягти успіху у формуванні педагогічної компетенції.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність діагностувати і оцінювати рівень розвитку, досягнень та освітніх потреб особистості.

ФК 2. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів своєї професійної діяльності.

ФК 3. Здатність проектувати і здійснювати освітній процес з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації та рівня розвитку особистості.

ФК 4. Здатність до організації спільної діяльності та міжособистісної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

ФК 5. Здатність створювати і підтримувати психологічно безпечне освітнє середовище.

ФК 6. Здатність створювати умови для позитивного ставлення суб'єктів освітнього процесу до соціального оточення і самого себе.

ФК 7. Здатність використовувати основи теорії навчання і виховання в професійній діяльності.

ФК 8. Здатність користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями для розв'язання освітніх завдань.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні засади педагогіки як науки. Сучасний педагогічний процес та система освіти

Педагогіка як наука про виховання. Предмет і завдання педагогіки. Основні категорії педагогіки: навчання, виховання, освіта, педагогічний процес. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Напрями розвитку сучасної педагогіки: педагогіка співробітництва, педагогіка життєтворчості, педагогіка толерантності, особистісно орієнтована педагогіка, психопедагогіка особистості та ін. Завдання педагогіки на сучасному етапі.

Закон України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Концепція 12-річної загальноосвітньої школи, концепція «Нова українська школа», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, цільова комплексна програма "Вчитель" про основні напрями розвитку вітчизняної освіти.

Поняття про педагогічний процес. Завдання педагогічного процесу. Педагогічний процес як система. Структура і основні компоненти педагогічного процесу. Закони та закономірності педагогічного процесу. Рушійні сили педагогічного процесу. Організація педагогічного процесу, напрями вдосконалення. Сучасні гуманістичні педагогічні концепції та технології.

Поняття про систему освіти. Принципи побудови системи освіти в Україні. Структура освіти: дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, аспірантура, докторантура, самоосвіта. Освітні рівні: базова загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта. Основні освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр, спеціаліст, магістр.

Тема 2. Сутність педагогічної діяльності вчителя

Суспільна значущість професії вчителя. Вимоги до діяльності вчителя з боку суспільства, учнів та педагогічної професії. Поняття педагогічної діяльності, її структура. Основні підходи до визначення структури педагогічної діяльності: структурний, функціональний та рефлексивний.

Педагог як суб'єкт педагогічного процесу. Основні професійні функції вчителя.

Види педагогічних умінь. Професійно-педагогічна діяльність як мета-діяльність.

Тема 3. Дидактика як галузь педагогіки. Процес навчання. Співвідношення закономірностей, принципів і правил дидактики

Дидактика – теорія освіти і навчання. Відомі педагоги-дидакти (Я.Коменський, А.Дістервег, Й.Песталоцці, І.Герbart, Д.Дьюї, К.Ушинський, В.Сухомлинський, М.Скаткін, Ю.Бабанський, С.Гончаренко, О.Савченко), їх педагогічні ідеї. Предмет дидактики. Функції і завдання дидактики. Взаємозв'язок дидактики з методиками викладання. Актуальні проблеми дидактики. Основні категорії дидактики.

Сутність процесу навчання. Характеристика навчання як цілісної системи. Компоненти процесу навчання: цільовий, мотиваційно-стимульовальний, змістовий, операційно-дійовий, контроль-регульовальний, оцінно-результативний. Основні функції процесу навчання: освітня, виховна і розвивальна, їх єдність та шляхи реалізації. Цілі навчання. Процес навчання як система взаємопов'язаних діяльностей викладання й учіння. Структура процесу засвоєння знань. Мотивація учіння. Мотиви навчання школярів, їх характеристика. Пізнавальний інтерес у навчанні, способи його формування.

Типи навчальної діяльності: догматичний, пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий. Оптимальне поєднання пояснювально-ілюстративного та проблемного навчання. Формування самостійності учнів у процесі навчання. Поняття про дидактичні системи, концепції і технології навчання. Проблемно-розвиваюче, особистісно орієнтоване, модульне, інтерактивне, дистанційне навчання.

Поняття про закономірності навчання. Зовнішні і внутрішні закономірності навчання. Принципи навчання як категорія дидактики. Правила навчання. Взаємозв'язок закономірностей, принципів і правил навчання. Характеристика загальноприйнятих принципів навчання: науковості, систематичності і послідовності, доступності, наочності, міцності знань, свідомості й активності, зв'язку теорії з практикою. Умови ефективної реалізації дидактичних принципів.

Тема 4. Зміст освіти в сучасній школі

Зміст освіти як засіб розвитку особистості учня і формування його базової культури. Цілі навчання, їх зв'язок з цілями виховання. Елементи змісту освіти. Чинники, що впливають на формування змісту освіти. Проблема формування і реалізації змісту освіти у сучасних умовах. Основні вимоги до змісту загальної середньої освіти.

Нормативні документи, що регламентують зміст загальної середньої освіти. Державний стандарт загальної середньої освіти. Навчальний план. Види навчальних планів. Національний базовий навчальний план. Інваріантна та варіативна складові змісту освіти. Освітні галузі знань. Робочий навчальний план. Навчальна програма. Структура навчальної програми. Концентрична та лінійна системи викладу змісту навчального матеріалу. Вимоги до навчальних програм. Навчально-методична література. Характеристика підручників і посібників. Функції сучасного підручника. Структура підручника. Вимоги до сучасних підручників.

Тенденції вдосконалення змісту освіти у сучасній школі.

Тема 5. Урочні та позаурочні форми навчання. Методи, прийоми і засоби навчання

Поняття про форми організації навчання. Генезис організаційних форм навчання: індивідуальне та індивідуально-групове навчання, класно-урочна система, белл-ланкастерська система, мангеймська система, план Трампа, метод проєктів. Характеристика класно-урочної системи. Сучасні тенденції розвитку форм навчання.

Урок як основна форма організації навчання. Переваги та недоліки уроку. Основні вимоги до сучасного уроку: організаційні, дидактичні, психологічні, етичні, санітарно-гігієнічні. Класифікація уроків. Типологія і структура уроку. Система уроків за дидактичними цілями: урок засвоєння нових знань; урок формування умінь і навичок; урок застосування умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації знань; урок перевірки, оцінювання і корекції знань; комбінований урок. Організація навчальної діяльності учнів на уроці. Фронтальні, групові, колективні та індивідуальні форми організації навчальної діяльності учнів.

Підготовка вчителя до уроку. Етапи підготовки вчителя до навчального заняття. Тематичне і поурочне планування. Аналіз, самоаналіз і самооцінка уроку.

Нетрадиційні уроки, їх особливості. Характеристика різних типів нетрадиційних уроків (уроки-консиліуми, уроки-винаходи, уроки-заліки, уроки-змагання, театралізовані уроки, уроки-ділові ігри та ін.). Шляхи підвищення ефективності уроку. Позаурочні форми навчання та їх характеристика.

Поняття про метод навчання. Прийом навчання як елемент методу. Метод як багатофакторне явище. Класифікація методів навчання: за джерелами передачі й сприйняття навчального матеріалу; за основними дидактичними завданнями; за характером пізнавальної діяльності учнів; за логікою передачі й сприймання навчальної інформації; за ступенем керівництва навчальною роботою учнів.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів: словесні, наочні і практичні; індуктивні, дедуктивні; пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі, методи самостійної роботи і роботи під керівництвом учителя. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів: методи стимулювання інтересу до навчання (пізнавальні та дидактичні ігри, навчальні дискусії тощо), методи стимулювання обов'язку і відповідальності (роз'яснення мети навчання, заохочення і покарання тощо). Методи контролю: усний, письмовий, графічний, лабораторний, практичний, програмований. Методи самоконтролю. Тестування успішності. Види тестів. Вимоги до тестових завдань. Нетрадиційні методи контролю знань, умінь і навичок учнів.

Поняття про засоби навчання. Класифікація засобів навчання. Моделі і моделювання, наочні посібники. Візуальні, аудіальні, аудіовізуальні засоби навчання, організаційно-

педагогічні умови їх застосування. Засоби масової інформації та їх використання у навчальному процесі. Комп'ютер як засіб навчання.

Проблема вибору методів і засобів навчання. Технології навчання. Вибір методу і технології навчання залежно від дидактичних цілей, змісту навчального матеріалу, навчальних можливостей учнів, умов навчання і можливостей самого вчителя.

Тема 6. Виховання як педагогічна категорія. Закономірності і принципи процесу виховання

Виховання як педагогічне явище, його місце у цілісному педагогічному процесі. Поняття виховання, його специфіка, рушійні сили. Гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці. Сфери виховного впливу: свідомість, емоційно-почуттєва сфера, навички і звички поведінки, переконання, потреби, здібності, характер. Види впливів у вихованні: цілеспрямований і стихійний; функціонально-рольовий та особистісно орієнтований. Система виховного процесу. Виховна система школи. Сучасні технології виховного процесу.

Самовиховання і перевиховання як складові процесу виховання. Самовиховання - вищий етап процесу виховання. Умови і фактори, що детермінують самовиховання учнів. Рушійні сили самовиховання. Організація самовиховання учнів. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Перевиховання, його функції, етапи, принципи. Педагогічно занедбані та важковиховувані діти. Превентивна освіта.

Теорія виховання як розділ педагогіки. Завдання та функції теорії виховання. Окремі теорії виховання: теорія національного виховання, теорія професійного виховання, теорія морального виховання. Різні моделі виховання: прагматичне, антропологічне, соцієтарне, гуманістичне, особистісно-орієнтоване, вільне. Сучасні концепції виховного процесу.

Поняття змісту виховання. Сутність та особливості національної системи виховання. Мета національного виховання. Основні напрями виховання: розумове, моральне, трудове, економічне, естетичне, екологічне, фізичне. Державні документи про мету і основні напрями національного виховання: Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI ст.), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Національна програма виховання дітей та учнівської молоді. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

Закономірності процесу виховання. Основні компоненти виховного процесу: цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний, аналітико-результативний. Взаємозв'язок і взаємовплив компонентів виховного процесу. Особливості процесу виховання.

Поняття про принципи виховання. Класифікація принципів виховання. Характеристика основних принципів виховання: цілеспрямованість, зв'язок з життям, єдність свідомості і поведінки, виховання у праці, виховання особистості у колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю учнів, повага до особистості вихованця у поєднанні з розумною вимогливістю до нього, індивідуально-особистий підхід у вихованні, наступність, єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості, комплексний підхід у вихованні. Взаємозв'язок принципів виховного процесу.

Результати процесу виховання. Критерії ефективності виховного процесу. Педагогічна діагностика вихованості. Методи діагностики вихованості.

Тема 7. Методи, форми і технології виховання в сучасній школі

Поняття про методи, прийоми і засоби виховання. Різні підходи до класифікації методів виховання (класифікації Г.Щукіної, В.Сластьоніна, М.Ярмаченка та ін.).

Методи формування суспільної свідомості. Розповідь, бесіда (групова та індивідуальна), диспут, лекція, їх характеристика, вимоги до їх використання. Приклад у вихованні, його різновидності, функції. Переконання і навіювання у виховному процесі.

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Формування громадської думки. Привчання і вправи у виробленні способів поведінки. Постановка педагогічних вимог до учнів. Доручення. Створення виховних ситуацій, використання спонтанних виховних ситуацій.

Методи стимулювання позитивної поведінки і діяльності учнів. Змагання, заохочення і покарання, їх характеристика. Вимоги до їх застосування.

Методи контролю й аналізу ефективності виховного процесу: педагогічне спостереження, анкетування, бесіда, аналіз результатів суспільно-корисної роботи, виконання доручень, створення ситуацій для вивчення поведінки учнів.

Взаємозв'язок методів виховання, умови їх оптимального вибору та застосування. Сучасні технології виховання. Виховання учнів у процесі навчальних занять. Виховний потенціал уроку: його організація, особливості взаємодії між його учасниками, зміст навчальної праці учнів, психологічна атмосфера на уроці.

Поняття позакласної і позашкільної роботи, їх завдання. Принципи організації позакласної і позашкільної роботи. Зміст позакласної та позашкільної роботи. Гурткова робота у школі. Основні позашкільні установи, завдання та зміст їх роботи. Спільна робота школи з позашкільними навчально-виховними закладами. Роль класного керівника в організації позакласної та позашкільної роботи з учнями.

Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи, їх характеристика. Комплексні форми виховання. Взаємозв'язок різних форм позакласної і позашкільної роботи.

Тема 8. Виховання особистості в колективі. Організаційно-педагогічна робота класного керівника. Специфіка виховання дітей у сім'ї

Виховний вплив колективу. Поняття про дитячий колектив, його ознаки, функції. Основні типи дитячих колективів. Структура колективу. Загальношкільний і первинний колектив. Офіційна і неофіційна структура колективу.

Динаміка розвитку колективу. Стадії та механізми становлення виховного колективу. Закони життя колективу. Закон паралельної педагогічної дії. А.Макаренко про етапи розвитку колективу. Роль традицій, звичаїв у згуртуванні колективу. Міжособистісні стосунки у колективі. Умови успішного виховання колективних взаємин. Методика колективних творчих справ. Моделі взаємовідносин колективу й особистості. А. Макаренко і В. Сухомлинський про становлення особистості у колективі. Єдність індивідуального і колективного підходів у вихованні школярів.

Педагогічне керівництво дитячим колективом. Органи самоврядування учнівського колективу, їх функції. Шляхи вдосконалення учнівського самоврядування. Місце класного керівника у системі виховання учнів. Професійно-педагогічні вимоги до класного керівника. Напрями виховної роботи класного керівника: робота з учнями, взаємодія з учителями-предметниками, робота з батьками та громадськістю.

Зміст і форми роботи класного керівника. Педагогічна діагностика у роботі класного керівника. Робота з формування пізнавальних інтересів учнів, виховання у них відповідального ставлення до навчання, свідомої дисципліни. Робота класного керівника з важковиховуваними учнями, педагогічна профілактика відхилень у поведінці школярів. Робота з батьками. Планування роботи класного керівника.

Сім'я як важливий інститут соціалізації дитини. Роль сім'ї у вихованні дітей. Соціально-виховні функції сім'ї. Сім'я як специфічна педагогічна система. Вимоги до батьків як вихователів. Умови успішного виховання дітей у сім'ї. А. Макаренко про умови сімейного виховання. Поняття про зміст і напрями виховання у сім'ї. Типові помилки сімейного виховання. Засоби і методи сімейного виховання. Організація життя дитини у сім'ї. Причини конфліктів між батьками і дітьми. Попередження конфліктів. Умови оптимізації стосунків батьків і дітей.

Напрями роботи школи з сім'єю. Підвищення педагогічної культури батьків. Форми співпраці школи і сім'ї з проблем виховання дітей: загальношкільні та класні батьківські збори, батьківські дні у школі, батьківський комітет, лекторії для батьків, залучення батьків до виховної роботи у школі тощо. Педагогічна підтримка сім'ї. Робота з неблагополучними сім'ями. Спільна робота школи і громадськості у вихованні дітей.

Тема 9. Сучасні підходи до управління школою. Організація методичної роботи в школі

Поняття про школознавство. Предмет і завдання школознавства.

Система загальної середньої освіти. Загальноосвітні навчальні заклади: середня загальноосвітня школа, спеціалізована школа, гімназія, лицей, колежіум, загальноосвітня школа

(школа-інтернат), загальноосвітня санаторна школа (школа-інтернат), школа соціальної реабілітації, вечірня (змінна) школа.

Педагогічний менеджмент як теорія та практика управління освітніми системами. Школа як педагогічна система і об'єкт наукового управління. Суть і принципи управління загальноосвітнім навчальним закладом. Органи управління системою освіти, їх структура, функції. Організація внутрішньо-шкільного керівництва. Функції керівника школи, його заступників. Рада загальноосвітнього навчального закладу.

Планування як функція управління загальноосвітнім навчальним закладом. Основи планування роботи. Річний план роботи. Система планування. Ведення ділової документації у загальноосвітньому навчальному закладі. Види, форми і методи внутрішньо-шкільного контролю.

Інноваційні процеси в освіті. Поняття „передовий педагогічний досвід”. Впровадження досягнень педагогічної науки у практику навчання і виховання. Інноваційні навчальні заклади. Авторські школи. Сучасні педагогічні технології. Педагогічна технологія і майстерність учителя.

Підвищення кваліфікації вчителів. Методична робота у школі: завдання, зміст. Форми методичної роботи, їх характеристика. Предметні методичні об'єднання. Самоосвіта вчителів. Організація допомоги молодому вчителю. Характеристика нових форм методичної роботи: методичний ринг, методичний аукціон, методичний фестиваль, творча дискусія, панорамний урок та ін. Модель підвищення педагогічної майстерності вчителя. Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи загальної середньої освіти. Атестація педагогічних кадрів.

Перспективи розвитку школи і педагогіки у XXI столітті.

Тема 10. Педагогічна майстерність і особистість вчителя. Самовдосконалення як шлях формування особистості майбутнього педагога

Головні вимоги до особистості вчителя. Професіограма вчителя, її структура. Здібності вчителя. Вміння вчителя. Якісні особистості вчителя. Педагогічна діяльність та функції вчителя. Професіограма вчителя як основа для самопізнання. Визначення професійно й особистісно важливих складових учителя. Створення особистої моделі ідеального педагога. Психолого-педагогічна діагностика педагогічної спрямованості та професійно-важливих якостей особистості вчителя. Програма - корекція професійного самовдосконалення.

Педагогічна майстерність як система: гуманістична спрямованість; професійна компетентність; професійні здібності; педагогічна техніка вчителя. Шляхи оволодіння педагогічною майстерністю.

Тема 11. Педагогічна техніка як складова педагогічної майстерності. Зовнішня техніка. Мовлення вчителя як основний засіб педагогічної праці

Педагогічна техніка. Складові педагогічної техніки: внутрішня техніка; зовнішня техніка. Особливості, функції, засоби внутрішньої техніки. Функції та засоби зовнішньої техніки.

Зовнішній вигляд вчителя Осмислення педагогічних функцій зовнішнього вигляду вчителя. Естетична виразність зовнішнього вигляду. Зовнішня техніка вчителя. Елементи зовнішньої техніки (вербальні та невербальні). Невербальні засоби спілкування: міміка, пантоміміка. Імідж вчителя. Шляхи досягнення зовнішньої виразності.

Фонаційне дихання. Типи фонаційного дихання: верхнє, грудне, діафрагмальне, діафрагмально-реберне. Основні характеристики голосу: сила голосу, висота, злитність, тембр, резонаторність, діапазон. Відділи голосового апарату: генераторний, енергетичний, резонаторний.

Мовлення вчителя як основний засіб педагогічної праці. Види мовлення. Функції мовлення. Техніка та культура мовлення. Шляхи удосконалення техніки мовлення. Виразність мовлення. Орфоепія. Техніка мовлення. Артикуляція. Дикція, шляхи її вдосконалення. Розвиток культури та виразності мовлення. Гігієна голосу вчителя.

Тема 12. Внутрішня техніка. Саморегуляція, ресурсозбереження і профілактика емоційного вигорання. Акторська майстерність педагога

Формування уявлень про сутність саморегуляції та її роль у професійній діяльності вчителя. Внутрішня техніка вчителя. Елементи внутрішньої техніки.

Поняття саморегуляції та психологічного налаштування. Ознайомлення з засобами керування психологічним самопочуттям. Основні засоби саморегуляції: релаксація, аутогенне тренування, музикотерапія, бібліотерапія, трудотерапія, мажорний настрій.

Елементи акторської майстерності в педагогічній діяльності. Спільне та відмінне у театральному і педагогічному мистецтві. Шляхи розвитку акторської майстерності.

Стресостійкість. Ресурсозбереження та профілактика емоційного вигорання педагогів.

Тема 13. Професійно-педагогічне спілкування вчителя. Педагогічний такт і майстерність взаємодії в педагогічному спілкуванні. Конфлікти у педагогічній діяльності

Система професійно значущих якостей особистості. Роль комунікативності вчителя у професійній діяльності. Компоненти комунікативності. Рівні комунікативності. Гіперкомунікативність. Гіпокомунікативність. Бар'єри у спілкуванні. Створення установки на формування комунікативної культури майбутнього вчителя. Екологія спілкування.

Такт, педагогічний такт. Принципи педагогічного такту. Тактика вчителя. Прибудови у спілкуванні. Емпатія. Соціальна перцепція. Діагностичні засоби виявлення педагогічного такту.

Конфлікт. Педагогічні конфлікти та їх особливості. Види конфліктів. Причини конфліктів. Способи виходу з конфлікту. Основні типи стратегій взаємодії: конкуренція, уникнення, пристосування, співробітництво, компроміс.

Формування уявлень про роль уваги та уяви вчителя у педагогічному спілкуванні. Прийоми привертання уваги. Оволодіння прийомами привертання уваги на різних етапах спілкування. Спостережливість вчителя.

Контакт у педагогічній взаємодії та його особливості. Технологія організації і проведення індивідуальної педагогічної бесіди. Ускладнення у спілкуванні, шляхи їх поліпшення. Прийоми та засоби педагогічної взаємодії. Методика контактної взаємодії. Правила поведінки на різних етапах проведення бесіди.

Уявлення про урок як творчу діяльність вчителя. Особливості ситуації початкового етапу уроку. Психологічне налаштування учнів на урок. Особистісний контакт як мета і результат спілкування вчителя з учнями на початку уроку. Активізація уваги учнів.

Технологія розробки задуму уроку на ґрунті діалогічної взаємодії вчителя з учнями. Надзавдання уроку. Дидактична модель уроку. Комунікативне забезпечення уроку.

Сутність діалогу у навчанні. Основні характеристики уроку-діалогу. Порівняння 2-х моделей уроку: "урок-діалог" і "урок-монолог". Ситуація діалогу. Характеристики уроку-діалогу. 5 головних технологічних елементів уроку. Модель «урок-монолог», «урок-діалог».

Специфіка організації взаємодії вчителя з учнями під час викладу нового матеріалу у формі монологу. Сутність монологу і діалогу на уроці.

Технологія побудови прихованого діалогу. Сутність активного слухання вчителя на уроці. Оволодіння прийомами активного слухання, постановки питань у процесі педагогічної взаємодії. Використання прийомів рефлексивного і нерелфлексивного слухання. Види питань. Техніка постановки питань.

3. Рекомендована література

Базова

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.

2. Педагогіка. Курс лекцій: Навчальний посібник /Укл. І.В. Середа. - Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2007. – 196 с.

3. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посіб. для студ.вузів. - 2-е вид., випр. і доп. - К.: Академія, 2005. - 560 с.

Допоміжна

4. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід:

- теоретично-технологічні засади. - К.: Либідь, 2003 - 278 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. - К.: Либідь, 2003 - 342 с.
 6. Бондар В. І. Дидактика: Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Київ: „Либідь”, 2005. – 264 с.
 7. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Посіб. для вузів. - Дрогобич: Колос, 2003. - 528 с.
 8. Гадецький М.П. Організація навчального процесу в сучасній школі: Навчально-методичн. посібн. Харків: Веста: Вид."Ранок", - 2003.
 9. Державні стандарти базової і повної середньої освіти // Освіта України. - 2003. - 14 січня. - С. 2-14.
 10. Державна програма „Вчитель”. – К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2002. – 38 с.
 11. Дзвенчук Д. І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. - К:ЗАТ Нічлава, 2003. - 240 с.
 12. Концепція розвитку профільного навчання у загальноосвітніх школах України // Освіта. - 2003. - 27 серпня - 3 вересня. - С. 10-11.
 13. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Директор школи. - 2005. - №4(340). - 30 с.
 14. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. - К.: Знання - Прес, 2003. - 418 с.
 15. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. П. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. - К.: Знання - Прес, 2003. - 429 с.
 16. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посіб. - 2-е вид., виправ. і доп. - Харків: ОВС, 2002 - 400 с.
 17. Ляшенко О. Вимоги до підручника та критерії його оцінювання // Підручник ХХІ століття. - 2003. - №1-4. - С. 60-65.
 18. Малафійк І.В. Дидактика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 398 с.
 19. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навч. посібник. - 3-є вид., доп. - К.: ВАТ КДНК, 2001.-608с.
 20. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 2002. - №33.-С. 4-6.
 21. Ніколаєнко С.М. Стратегія розвитку освіти в Україні: початок ХХІ століття. – К.: Знання, 2006. – 253 с.
 22. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
 23. Островерхова Н. М. Аналіз уроку: концепції, методики, технології. - К.:ІНКОС, 2003.-352 с.
 24. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. - К.: Знання - Прес, 2003. - 700 с.
 25. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: І.А.Зязюн, Н.Г.Базилевич, Т.Г.Дмитренко та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 462.
 26. Педагогічна творчість і майстерність. Хрестоматія / укл. Гузій Н.В. –К.,Ізмн, 2000. –168 с.
 27. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навчальний посібник / Олена Миколаївна Пехота. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 272 с. – (Серія “Педагогічна освіта ХХІ”).
 28. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навіч. посібник / За ред.. І.А.Зязюна, О.М.Пехоти. – К.: Вид. А.С.К., 2003. – 240 с.
 29. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. - К.: Слово, 2004. - 616 с.
 30. Практикум з педагогіки: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. / За заг. ред. О. А. Дубасенюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 464 с.
 31. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. - К.: АПН України, 2003 - 27 с.
 32. Сухомлинська О. Виховання як соціальний процес: особливості сучасних

трансформаційних змін // Рідна школа. 2004. - №2. - С. 2-6.

33. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 66 с.

34. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн.: навч. посібник / За заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 624 с.

35. Чайка В. М. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю: Навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. – Тернопіль: Астон, 2002. - 244 с.

36. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. - К.: Вища школа, 2002. - 215 с.

37. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посіб. - К.: Либідь, 2002. - 560 с.

38. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 358 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: індивідуальне і фронтальне опитування; самостійні роботи; тестування; контрольна робота.